

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และนโยบายด้านการศึกษารัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา ต่างมีอุดมการณ์และหลักการการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้และเพื่อพัฒนาคนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา พัฒนาการได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อันเป็นเงื่อนไขไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ที่พึงประสงค์ ดังนั้นรัฐบาลจึงได้กำหนดให้มีมาตรฐานการศึกษาของชาติขึ้นโดยผ่านความเห็นชอบจากที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2547 ซึ่งในมาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ได้ระบุตัวชี้วัดไว้ 3 ตัวชี้วัด กล่าวคือ ให้มีการศึกษาวิจัย สร้างเสริม สนับสนุน แหล่งการเรียนรู้และกลไกการเรียนรู้โดยศึกษาวิจัย ดำรง จัดหาและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ รวมถึงระดมทรัพยากร ซึ่งประกอบด้วย บุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิปัญญาและอื่น ๆ และความร่วมมือจากภายในและภายนอกสถานศึกษาในการสร้างกลไกการเรียนรู้ทุกประเภท เพื่อให้คนไทยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตจริง และศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2547 : 7)

ดังนั้นในการจัดการศึกษาให้บรรลุตามหลักการสถานศึกษาต้องประสานกับชุมชนและองค์กรทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้มีบทบาทในการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ทุกแบบอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ในมาตรา 58 ยังได้ระบุให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงินและทรัพย์สิน ทั้งจากภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชนรวมถึงองค์กรต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนช่วยในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม โดยยึดหลักการจัดการศึกษาเป็นการศึกษาตลอดชีวิต ให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมถึงพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง (ธีระศักดิ์ อัครบรร, 2548 : 22 -30)

การศึกษาของชาติจะบรรลุตามเป้าหมายของพระราชบัญญัติการศึกษา ด้วยเหตุดังกล่าว จึงกล่าวได้ว่าห้องสมุดโรงเรียนมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของครูและนักเรียน เพราะเป็นแหล่งรวบรวม จัดเก็บวัสดุสารนิเทศ ความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ห้องสมุดเป็นแหล่ง การเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับครูและนักเรียนในโรงเรียน เป็นแหล่งที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มาศึกษา หาความรู้ เรียนรู้วิทยาการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ส่งเสริมนิสัยใฝ่เรียนใฝ่รู้ และ มีนิสัยรักการอ่าน ซึ่งเป็น คุณลักษณะที่สำคัญที่ต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่เยาวชนของชาติ ทั้งนี้เพื่อสนองกิจกรรมการเรียนการสอน ตามหลักสูตร ปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน และสนใจค้นคว้าความรู้ด้วยตนเอง และเป็นแหล่งค้นคว้าหา ความรู้ของผู้บริหาร ครู นักเรียน และนักการศึกษา โรง ตลอดจน ชุมชน ห้องสมุดตามความหมายเดิม คือ แหล่งรวบรวมความรู้ เก็บรวบรวมทรัพยากรสารนิเทศ ในอดีตเป็นสถานที่เก็บรวบรวมหนังสือไว้ เพื่อการศึกษาค้นคว้า จึงเรียกว่าห้องสมุด แต่ปัจจุบันได้รวมสื่ออื่น ๆ ไว้ จึงมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น หอสมุด สำนักหอสมุด สำนักวิทยบริการ สถาบันบริการ สารนิเทศ สำนักบรรณสารสนเทศ ห้องสมุดอัตโนมัติ (Automatic Library) ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Library) ห้องสมุดเสมือน (Virtual Library) ห้องสมุดดิจิทัล (Digital Library) เป็นต้น ทั้งนี้ได้มีการพัฒนาจากห้องสมุดตาม ความหมายเดิม ซึ่งเก็บรวบรวมหนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และคอยให้ผู้ใช้มาใช้บริการเท่านั้น โดยเปลี่ยนแปลงเป็นห้องสมุดที่มีสื่อต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น สไลด์ (Slide) เทปวีดิทัศน์ (Videotape) แผ่นวีดิทัศน์ (Videodisc) ซีดี-รอม (CD-ROM) อิเล็กทรอนิกส์บุ๊ค (Electronic Book) สื่อ Multimedia เป็นต้น (ประวิทย์ บึงสว่าง, 2547 : 5)

การพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ใฝ่การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นบทบาทสำคัญประการหนึ่งของ โรงเรียน จะเห็นได้ว่าโรงเรียนแต่ละแห่งมุ่งสอนให้นักเรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดเป็นทำ เป็นและ ฝึกการเรียนรู้อย่างเป็นระบบเพื่อที่จะให้ออกไปเป็นพลเมืองที่ดี การพัฒนาห้องสมุดเพื่อพัฒนา การศึกษาควบคู่กันไปพร้อมกับการอ่านและการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนหรือผู้ใช้ ประโยชน์การเรียนรู้จากห้องสมุด ซึ่งการพัฒนาห้องสมุดดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจาก ทุกฝ่าย ทั้งด้านครูผู้สอน ครูบรรณารักษ์ และผู้บริหารของโรงเรียน ครูผู้สอน รวมทั้งอาจกำหนดให้ นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมประกอบการเรียนแต่ละวิชา ส่วนครูบรรณารักษ์ก็เตรียมทรัพยากรต่าง ๆ มีการคัดเลือกและประเมินผลทรัพยากรที่มีอยู่ว่าสอดคล้องกับหลักสูตรของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เนื้อหา มีความทันสมัยมากน้อยเพียงใด มีการแนะนำการใช้หรืออบรมเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรที่มี ในห้องสมุด สำหรับผู้บริหารก็จัดสรรงบประมาณทรัพยากรและบุคลากรอย่างเพียงพอ และกระตุ้นให้ มีโครงการพัฒนาการรู้สารสนเทศอย่างต่อเนื่อง (ชุติมา สัจจันนท์, 2550 : 1-2)

สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 มีโรงเรียนในความรับผิดชอบ จำนวน 122 โรงเรียน ในช่วง ระยะเวลา 2 ปีการศึกษาที่ผ่านมาตั้งแต่ปี

การศึกษา 2555-2556 ยังไม่มีรายงานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานห้องสมุด ด้วยเหตุผลดังกล่าว โรงเรียนธนาคารออมสินเป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 มีการพัฒนาห้องสมุดในโรงเรียนเพื่อเป็นแหล่งความรู้เพิ่มเติมให้กับนักเรียน ในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา แต่เนื่องด้วยปัญหาด้านงบประมาณและบุคลากรในการการบริหารห้องสมุดยังไม่เพียงพอ ส่งผลทำให้การบริหารจัดการคุณภาพห้องสมุดไม่ตรงตามมาตรฐานตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าวผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาการวิจัยและการพัฒนาห้องสมุดตามมาตรฐาน 3 ดี ของโรงเรียนธนาคารออมสิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 เพื่อพัฒนาให้ห้องสมุดมีมาตรฐานและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุด โรงเรียนธนาคารออมสิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1
2. เพื่อพัฒนาห้องสมุดตามมาตรฐาน 3 ดี ของโรงเรียนธนาคารออมสิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) พัฒนาห้องสมุดตามมาตรฐาน 3 ดี ของโรงเรียนธนาคารออมสิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. พื้นที่ทำการศึกษาในการดำเนินการพัฒนา คือ ห้องสมุดโรงเรียนธนาคารออมสิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1
2. กลุ่มเป้าหมาย/กลุ่มตัวอย่าง
 - 2.1 กลุ่มเป้าหมายในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุดโรงเรียนธนาคารออมสิน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน (ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 2 คน) ครูผู้สอน จำนวน 12 คน และนักเรียน ชั้น ป. 4 - ม. 6 จำนวนชั้นละ 2 คน รวม 18 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินคุณภาพของห้องสมุดตามมาตรฐาน 3 ดี ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน ครูผู้สอน จำนวน 60 คน และนักเรียน ป.4- ม.6 ของโรงเรียนธนาคารออมสิน จำนวน 265 คน

3. เนื้อหาเรื่องสภาพและความต้องการและการพัฒนาห้องสมุดตามมาตรฐาน 3 ดี ของโรงเรียนธนาคารออมสิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ประกอบด้วย 1) หนังสือดี 2) บรรยากาศดี และ 3) บรรณารักษ์ดี

4. ระยะเวลาตั้งแต่ เดือน 1 พฤศจิกายน 2558 - 30 มิถุนายน 2559

นิยามศัพท์เฉพาะ

ห้องสมุดตามมาตรฐาน 3 ดี หมายถึง ห้องสมุดของโรงเรียนธนาคารออมสิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 มีการพัฒนาเกี่ยวกับหนังสือดี บรรยากาศดี และบรรณารักษ์ดี

หนังสือดี หมายถึง ห้องสมุดที่มีหนังสือตามมาตรฐาน คือ มีหนังสืออ้างอิง 1 เล่ม ต่อนักเรียน 20 คน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 1 เล่มต่อนักเรียน 100 คน สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 1 ชุด ต่อนักเรียน 100 คน (ถ้ามีนักเรียน 1,000 คนขึ้นไปมี 10 ชุด) ห้องสมุดมีวารสาร/นิตยสารที่มีการบอกรับเป็นสมาชิกอย่างต่อเนื่อง 4 ชื่อเรื่องขึ้นไป ห้องสมุดมีหนังสือพิมพ์ 3 ชื่อเรื่องขึ้นไป ลูกโลก และแผนที่ มากกว่า 5 ชิ้น เกม และของเล่นเสริมทักษะมากกว่า 20 ชุด ภาพพลิก 5 ชุด วิกิตำสน์/ซีดี-รอม/แผ่น CAI มากกว่า 20 ชุด และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) มากกว่า 10 เรื่อง

บรรยากาศดี หมายถึง มีการจัดวัสดุ ครุภัณฑ์ บรรยากาศภายในและภายนอกเอื้อต่อการเรียนรู้ มีแผนการพัฒนาห้องสมุดไว้ในแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนเป็นลายลักษณ์อักษร มีการกำหนดนโยบายการใช้ห้องสมุดเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน มีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน ห้องสมุด มีการรายงานผลการดำเนินงาน โครงการ และนำผลที่ได้รับมาใช้ปรับปรุงและพัฒนาชุมชนมาใช้บริการ ชุมชนมีส่วนร่วมพัฒนาห้องสมุด เครือข่าย/หน่วยงานและองค์กรอื่นๆ มาใช้บริการ และร่วมพัฒนาห้องสมุด

บรรณารักษ์ดี หมายถึง ครูบรรณารักษ์มีการจัดทำแผนงาน/โครงการพัฒนาห้องสมุดที่มีการกำหนดเป้าหมายหรือจุดประสงค์ที่ชัดเจน ครูบรรณารักษ์มีการจัดทำโครงสร้างการปฏิบัติงาน ครูบรรณารักษ์มีการประเมินผลการดำเนินงาน ห้องสมุดโรงเรียน ครูบรรณารักษ์มีการนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนางานห้องสมุดโรงเรียน ครูบรรณารักษ์มีการจัดหมวดหมู่ และทำบัตรรายการหรือ

ทำรายการ (ด้วยฐานข้อมูลระบบคอมพิวเตอร์) ของทรัพยากรสารสนเทศ ครูบรรณารักษ์มีการจัดบริการ ยืม-คืน หนังสือ และวัสดุสิ่งพิมพ์ ครูบรรณารักษ์มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านอย่างต่อเนื่อง ครูบรรณารักษ์เป็นสมาชิกสมาคมห้องสมุดและร่วมประชุมอบรมอย่างต่อเนื่อง ครูบรรณารักษ์มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับกิจกรรม การดำเนินงานห้องสมุด

ประโยชน์ของการวิจัย

1. โรงเรียนธนาคารออมสิน อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้รับการพัฒนาห้องสมุดให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน 3 ดี
2. ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาห้องสมุดตามมาตรฐานที่มีประสิทธิภาพ และได้ห้องสมุดที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ของโรงเรียนอย่างแท้จริง
3. โรงเรียนธนาคารออมสิน ได้แนวทางในการพัฒนาห้องสมุดให้ได้มาตรฐาน และทำให้ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนที่ยั่งยืน